

Smanjenje PDV-a? Povećanje PDV-a? Uvođenje flat taxa?? Ili nešto četvrto?? Sve su to dileme što mijenjati i kakav porezni sustav u Hrvatskoj imati. U Republici Hrvatskoj je naglasak svih promjena prilikom reforme poreznog sustava bio u pravcu usklađivanja sustava oporezivanja Hrvatske sa sustavima oporezivanja zemalja Europske unije. No, zaključiti se da, da je i nakon reformi sustav oporezivanja Hrvatske još uvijek različit od sustava oporezivanja zemalja Europe. Istina, glavni porezni oblici u određenoj mjeri konceptijski odgovaraju onima u EU, no u izgradnji poreznog sustava nije se pridržavalo određenih temeljnih odrednica, čime se narušila neutralnost i transparentnost sustava oporezivanja. Česte promjene, najčešće kratkoročnog karaktera u vidu ad hoc mjera negativno su utjecale na odluke poreznih obveznika i zapravo izgleda kao da su naše porezne reforme bili "svojevrsni promašaji". Vrlo često su u promjene uključene preporuke i mišljenja stranaca, pa se postavlja pitanje trebamo li se stalno povoditi njihovim preporukama koje često nisu imale pozitivne posljedice po porezni sustav. Izgleda kao da su oni svojevrsni "prodavači" čije usluge kupujemo kako bi nam porezni sustav krasno izgledao i funkcionirao. Međutim, izgleda da zaboravljamo, da iako porezni sustav u jednoj državi može fenomenalno funkcionirati i biti beskrajno kvalitetan, rješenja iz tog poreznog sustava u nekoj drugoj državi mogu biti pogubna za njezin porezni i gospodarski sustav. U velikom broju zemalja EU-a učešće direktnih poreza daleko je veće i značajnije nego u Hrvatskoj, a direktni porezi sa stajališta fiskalne izdašnosti spadaju u one najizdašnije u poreznim sustavima. No, zato učešće indirektnih poreza u Hrvatskoj u odnosu na zemlje Europe je beskrajno značajno i izdašno, što oslikava karakter poreznog sustava u Hrvatskoj koji je potrošnog tipa. Tijekom zadnje dvije godine često se raspravlja i iznose mnogobrojne ideje vladajućih u vidu kako bi trebalo ponovno reformirati pojedine porezne oblike, odnosno porezni sustav. Najviše se raspravlja o promjenama u okviru sustava oporezivanja dohotka, gdje se zagovara ideja uvođenja flat taxa, koji je iznimno popularan zadnjih godina u istočnim i srednjoeuropskim zemljama Europe. Međutim, mogućnost uvođenja flat taxa izaziva dosta kontraverzi kako među vladajućima tako i među strukom. No, vrlo često oni koji predlažu i zagovaraju flat tax kao da ne znaju sve činjenice i nemaju sve argumente u rukama što flat tax stvarno znači i kako takav sustav oporezivanja može djelovati u našim gospodarskim uvjetima. Ne znači da ako je on imao pozitivnih učinaka u Slovačkoj (najčešće spominjanoj), da to automatski nužno znači da će iste učinke polučiti i u hrvatskom poreznom sustavu. Kako bismo imali što kompatibilniji sustav oporezivanja s zemljama EU-e morat će se vjerojatno (ponovno) promijeniti određeni elementi sustava koji bi trebali doprinijeti kvalitetnijem poreznom sustavu, ali bi svakako prije novih izmjena bilo dobro ispravno ocjeniti postojeći porezni sustav kako bi se uvidjelo u kojem pravcu mijenjati postojeći sustav te provesti analizu novog poreznog sustava. Možda je došlo vrijeme da shvatimo da iako se porezni sustavi moraju i mogu mijenjati, i da su neke promjene vjerojatno dobrodošle, važno je da porezi i porezna politika iako jesu beskrajno značajan instrument ekonomske politike, nisu jedini instrumenti koji bi opravdali i proizveli kvalitetne učinke u sferi socijalne, zdravstvene, natalitetne, razvojne odnosno ukupne ekonomske politike, te da je jedan od značajnih problema hrvatskih javnih financija zapravo i ponajprije rashodovna strana proračuna, gdje su nužno potrebite određene ispravke koje će onda za sobom povući i one na strani javnih prihoda.

Sustavi oporezivanja formirani su u vrijeme relativno skromne povezanosti gospodarstava pojedinih zemalja, dok se danas globalizacijskim i integracijskim procesima postupno uklanjaju brojne barijere, pri čemu nastaje nov prostor na području oporezivanja bilo na nacionalnom teritoriju jedne zemlje, ali i na međunarodnoj razini. Fiskalni sustavi su se tijekom vremena

značajno razlikovali od zemlje do zemlje, a razlikuju se i danas. Oni su iznimno složeni i vrlo su snažne njihove interakcije u odnosima s drugim podsustavima ekonomskog sustava te značajno djeluju na cjelokupni društveni sustav. Porezna politika i aspekti njezina djelovanja su važno i nezaobilazno područje koje često dovode do žustrih rasprava, jer su usko povezani s razvojem okruženja u kojem se ekonomske aktivnosti zbivaju, a okruženje se danas izrazito brzo mijenja.

U posljednje vrijeme došlo je do mnogih promjena unutar EU-e koje su imale posljedice na poreznu politiku. Da zabluda ne bi bilo, iako se unutar dugog vremenskog razdoblja govori o harmonizaciji poreznih sustava, važno je istaknuti da do danas na području EU-e NE POSTOJI jedinstvena, zajednička fiskalna odnosno porezna politika, već svaka zemlja provodi samostalnu poreznu politiku. Usprkos tome, što većina zemalja zagovara harmonizaciju nacionalnih poreznih sustava još uvijek egzistiraju nacionalni porezni sustavi i porezne politike, pri čemu svaka zemlja ljubomorno čuva svoj vlastiti fiskalni suverenitet, tako da među poreznim sustavima postoji još uvijek mnogo razlika.

Iako postoje sličnosti glede strukture poreznih oblika u zemljama EU-e, postoje značajne razlike u strukturi poreznih sustava i poreznih prihoda gledano po pojedinim zemljama članicama. Činjenica je da porezi određeni na različitim osnovicama ili po različitoj stopi, na tržištu stvaraju određene prepreke slobodnom protoku roba i usluga. S razvojem unutarnjeg tržišta, s jedne strane, zemlje članice moraju odstraniti porezne prepreke koje ometaju fizičke i pravne osobe koje žele slobodno raditi i djelovati na tom tržištu. S druge strane, rastuća globalizacija ekonomije i elektroničke trgovine istaknule su mnoge nedostatke u postojećim poreznim sustavima u Europi ali i svijetu, što je utjecalo na užu suradnju među državama u rješavanju međunarodnih poreznih problema. Napredak u komunikacijama i prijevozu, a iznad svega razvoj Interneta, dovode do stvaranja novih mogućnosti, ali isto tako postavljaju i složene izazove za porezne sustave. Sve se lakše može provesti porezna evazija premještajući pokretljivi kapital u države koje primjenjuju niže poreze ili u porezne oaze. Skupine ekonomista, gospodarstvenika, političara, pravnika smatra da je odgovor u harmonizaciji poreznih sustava država članica, a temeljni razlog za porezno usklađivanje je u slobodnoj trgovini i jedinstvenom tržištu. Međutim, porezna harmonizacija ne može biti cilj za sva gledišta poreznih sustava zemalja članica. Visoki stupanj harmonizacije je sigurno potreban na području neizravnih poreza, zato jer bi pojedini porezi mogli stvoriti neposrednu prepreku slobodnom kretanju dobara te slobodnom pružanju usluga na unutarnjem tržištu. Značajan stupanj harmonizacije indirektnih poreza je već postignut. No, s druge strane, izravni porezni oblici zahtijevaju samo ograničenu harmonizaciju, jer tako npr. ne postoji potreba za harmoniziranjem poreza na dohodak dok on ne dovodi do diskriminacije ili dvostrukog oporezivanja. Iako je natjecanje država članica po pitanju poreza zdravo i do određene mjere poželjno, u bliskoj budućnosti nema govora o većoj harmonizaciji poreza i ujednačavanju poreznih stopa.

Doc. dr. sc. Sandra Krtalić

18.11.2005.